

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคโทรคมนาคมเป็นภาคหนึ่งที่ถูกกระทบจากการเปิดตลาดสินค้าและบริการ เพราะอยู่ในความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services- GATS) ซึ่งเป็นความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศฉบับหนึ่ง ในกรอบขององค์การการค้าโลกหรือ WTO

โดยประเทศสมาชิก มีมติข้อตกลงที่จะให้มีการเปิดเสรีโทรคมนาคมพื้นฐาน (WTO Basic Telecommunication Agreement) ซึ่งประเทศที่ร่วมลงนามเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณี ตามตารางข้อผูกพันเปิดเสรีโทรคมนาคม ในลักษณะ positive list คือ การระบุว่า จะมีกิจกรรมในสาขาใดที่จะเปิดตามข้อตกลง และมีเงื่อนไขอย่างไรบ้าง ซึ่งแต่ละประเทศจะกำหนดไม่เหมือนกัน

จากข้อผูกพันนี้ จึงเป็นการเปิดโอกาสหรือเปิดตลาดให้บริษัทธุรกิจโทรคมนาคม สามารถขยายการดำเนินธุรกิจไปสู่ประเทศต่างๆ (Market access) รวมทั้งจะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National treatment)

สำหรับในด้านการเปิดเสรีธุรกิจโทรคมนาคมของไทยนั้น ประเทศไทยได้ยื่นข้อผูกพันที่จะเปิดเสรีการให้บริการด้านโทรศัพท์ โทรเลข และโทรพิมพ์ ทั้งที่เป็นการบริการสาธารณะในท้องถิ่น ทางไกลในประเทศ และทางไกลระหว่างประเทศ ในปี 2549 ตามพันธระสัญญาขององค์การการค้าโลก (WTO) แม้ว่าในปัจจุบันไทยได้เปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ใช่ว่า WTO ต้องการ

เดิมการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านนี้ของประเทศไทย มีรัฐทำหน้าที่หลัก โดยมอบหมายให้องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) ให้บริการโทรศัพท์ภายในประเทศ และทางไกล-ระหว่างประเทศที่มีชายแดนติดต่อกับไทย ส่วนการสื่อสารฯ(กสท.) ให้บริการโทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศที่ไม่มีชายแดนติดต่อกับไทย และกรมไปรษณีย์โทรเลข เป็นผู้อนุมัติการใช้ความถี่คลื่นวิทยุ แต่เมื่อประเทศเริ่มประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก รวมถึงอุตสาหกรรมบริการอื่นๆ ซึ่งต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมโทรคมนาคม มีอัตราการเติบโตสูง ทำให้ความขาดแคลนโทรศัพท์เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น จึงให้เอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการ เช่นใน

ตารางที่ 1 : รายชื่อสัมปทานโครงการโทรคมนาคม

สัมปทาน	บริษัทที่ได้รับสัมปทาน	อายุ (ปี)	เจ้าของสัมปทาน	ทำ	ดำเนินการ
กลุ่มโครงข่ายการสื่อสารแบบใช้สาย					
(Fixed-Line Communication Network)					
บริการโทรศัพท์พื้นฐาน					
โทรศัพท์ 2 ล้านเลขหมาย, 6 แสนเลขหมาย 1/	บ.เทเลคอมเอเชีย	25	ทศท.	2534	2535
โทรศัพท์ 1 ล้านเลขหมาย, 5 แสนเลขหมาย 2/	บ.ทีทีแอนด์ที	25	ทศท.	2535	2537
บริการโทรศัพท์สาธารณะ					
โทรศัพท์สาธารณะแบบใช้บัตร	บ.แอดวานซ์ อินฟอร์ เมชั่น ซิสเต็ม	10	ทศท.	2533	2534
โทรศัพท์เครดิตการ์ดโฟน	บ.เลนโซโฟนการ์ด	15	กสท.	N.A.	N.A.
การติดตั้งเคเบิลใยแก้ว					
การวางข่ายโทรคมนาคมสำรองระบบ เคเบิลใยแก้วตามรางรถไฟ	บ.คอมลิ่งค์ (ประเทศไทย)	20	ทศท.	2533	2535
โครงการวางข่ายเคเบิลใยแก้วใต้น้ำ	บ.จัสมินซันมารีน เทเล คอมมิวนิเคชันส์	20	ทศท.	2534	2536
บริการสื่อสารข้อมูลผ่านเลขหมายโทรศัพท์					
Datanet	บ.ชินวัตรดาต้าคอม	10	ทศท.	2532	2533
บริการComline					
บริการVideotex	บ.โลนส์เทคโนโลยี (ประเทศไทย)	15	ทศท.	2535	2537
กลุ่มโครงข่ายการสื่อสารแบบไร้สาย					
(Wireless Communication Network)					
โทรศัพท์เคลื่อนที่					
NMT 900 และ Digital GSM 900	บ.แอดวานซ์ อินโฟ เซอร์วิส	20	ทศท.	2533	2533, 2537
AMPS 800-B และ PCN1800	บ.โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมิวนิเคชันส์	22	กสท.	2533	2534, 2537

หมายเหตุ: 1/ มีการแก้ไขสัญญาเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2538 และเพื่อให้สัมปทานเพิ่ม 6 แสนเลขหมายแก่บริษัทที่เอ โดยมีกำหนดให้มีการติดตั้งและส่งมอบอุปกรณ์ในระบบให้ครบถ้วน 2.6 ล้านเลขหมาย ภายใน 30 กันยายน 2539

2/ มีการแก้ไขสัญญาเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2538 และเพื่อให้สัมปทานเพิ่ม 5 แสนเลขหมายแก่บริษัทที่ทีแอนด์ที โดยมีกำหนดให้มีการติดตั้งและส่งมอบอุปกรณ์ในระบบให้ครบถ้วน 1.5 ล้านเลขหมาย ภายใน 30 กันยายน 2539

ตารางที่ 1 : รายชื่อสัมปทานโครงการโทรคมนาคม (ต่อ)

สัมปทาน	บริษัทที่ได้รับสัมปทาน	อายุ (ปี)	เจ้าของ สัมปทาน	ทำ สัญญา	ดำเนิน การ
วิทยุติดตามตัว					
โฟนลิงค์	บ.ชินวัตรเพจจิ้ง	15	ทศท.	2532	2533
เพจโฟน	บ.ฮัทธิสันเทคโนโลยีคอมฯ	15	ทศท.	2533	2534
เว็ลด์เพจ	บ.เว็ลด์เพจ	15	ทศท.	2536	2536
แพ็คลิงค์ 3/	บ.แปซิฟิกเทคโนโลยี	10	กสท.	2529	2530
	บ.เปอร์คอมเซอร์วิส	15	กสท.	2533	2534
อีซีคอล	บ.เลนโซเพจจิ้ง	15	กสท.	2533	2535
โพสต์เทล	บ.สามารถเพจจิ้ง	20	กรมไปรษณีย์	N.A.	2538
โทรศัพท์พกพา					
โฟนพ้อยต์	บ.โฟนพ้อยต์	10	ทศท.	2533	2534
วิทยุสื่อสารเฉพาะกลุ่ม					
เรดิโอโฟน	บ.เรดิโอโฟน	15	ทศท.	2535	2536
เว็ลด์เรดิโอ	บ.โทเทิล แอ็คเซ็ส	15	กสท.	2535	2536
ดาวเทียมสื่อสาร					
ดาวเทียมสื่อสารไทยคม	บ.ชินวัตรแซทเทลไลท์	30	กระทรวง คมนาคม	2534	2536
บริการสื่อสารข้อมูลผ่านดาวเทียม ขนาดเล็ก(VSAT)	บ.สามารถเทคโนโลยีคอม บ.คอมพิวเน็ต คอร์ป.	15 15	กรมไปรษณีย์ กรมไปรษณีย์	2531 2531	2532 2532
	บ.ไทยสกายคอม	15	กสท.	2535	2536
โครงการรับส่งข้อมูลเพื่อธุรกิจผ่าน ดาวเทียม(ISBN)	บ.อควิเมนต์	15	ทศท.	2534	2534
ระบบโทรคมนาคมภายในประเทศ ด้วยดาวเทียม(TDMA)	บ.อควิเมนต์	15	ทศท.	2533	2534

หมายเหตุ : 3/ สัมปทานเป็นของบริษัทเดียวกันคือ บริษัทเปอร์คอมเซอร์วิส แต่แยกเพื่อให้เห็นสัมปทานที่ได้รับ ผู้ถือหุ้นปัจจุบันของเปอร์คอม คือบริษัทเทคโนโลยีคอมเวเจอร์ เนื่องจากบริษัทมีแอริแทช ได้ขายกิจการให้

4/ มีการแก้ไขสัมปทานจาก BOT เป็นBTOและเปลี่ยนระยะเวลาสัมปทานเป็น 22ปี (1มิ.ย. 38- 31พ.ค. 60) รวมทั้งสามารถให้บริการสื่อสารได้ทั้งข้อมูลภาพและเสียง ผ่านดาวเทียมภายในประเทศ จากเดิมให้บริการสื่อสารได้เพียงข้อมูล

ที่มา : บริษัท ธาราสยาม บิสซิเนส อินฟอร์เมชัน จำกัด

โทรศัพท์พื้นฐานให้สัมปทานกับ TA และ TT&T (ดังตารางที่2) โดยรัฐบาลเป็นผู้ให้สัมปทานและมีสัญญาแบ่งผลประโยชน์กัน และต้องเป็นแบบ BTO (Build-Transfer-Operate) คือเมื่อลงทุนแล้วต้องโอนทรัพย์สินให้หน่วยงานรัฐ แล้วจึงดำเนินการให้บริการได้ จากนั้นจึงนำผลประโยชน์มาแบ่งให้กับภาครัฐ นอกจากนี้สัมปทานยังให้เฉพาะบริษัทไทยเข้าประมูล ดังนั้นเมื่อมีการเปิดเสรีจะขัดกับหลักการ National treatment อีกทั้งในหลายรายการ เช่น โทรศัพท์ใช้สายก็มีการทำสัญญาให้การคุ้มครองว่าจะไม่ให้เอกชนรายอื่นเข้ามาแข่งขัน ดังนั้นกรณีนี้ก็ต้องแก้ไขก่อนที่จะเปิดเสรีเพราะเป็นการจำกัดการเข้าสู่ตลาด(Market access)

ดังนั้นการที่จะเปิดเสรีโทรคมนาคม ไทยจะต้องยกเลิกการผูกขาด และปรับปรุงโครงสร้างโทรคมนาคมใหม่ เช่น การจัดตั้งองค์กรกำกับดูแล การแปรสัญญากับผู้ประกอบการรายเก่า ส่งเสริมให้มีการแข่งขันในธุรกิจโทรคมนาคม และการแปรรูป ทศท. และ กสท. ให้เป็นบริษัทเอกชนและต่อเนื่องเป็นบริษัทมหาชน รวมทั้งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายฉบับต่างๆไปพร้อมกันด้วย

จึงเป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อมีการเปิดเสรีโทรคมนาคมแล้วจะมีผลกระทบอย่างไรต่อโครงสร้างอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทย โดยใช้กรณีศึกษาของประเทศที่มีการเปิดเสรีโทรคมนาคมไปก่อนไทยแล้ว และได้พยายามเลือกประเทศในแถบเอเชีย ให้มีความแตกต่างกัน คือ ประเทศญี่ปุ่น , เกาหลีใต้ และฮ่องกง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบโครงสร้างของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม ก่อนและหลังเปิดเสรีโทรคมนาคมของประเทศญี่ปุ่น , เกาหลีใต้ และฮ่องกง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มโครงสร้างอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทยหลังเปิดเสรีโทรคมนาคม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมก่อนและหลังเปิดเสรีโทรคมนาคมของประเทศญี่ปุ่น , เกาหลีใต้ และฮ่องกง
2. ทำให้สามารถทราบถึงแนวโน้มโครงสร้างอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทย ในด้านต่างๆ เช่น ราคาการให้บริการ ทางเลือกของผู้บริโภค ปริมาณและลักษณะคู่แข่งใหม่ที่อาจจะเข้ามา(เช่น มาจากธุรกิจแบบใด จะเข้ามาในรูปแบบใด) เทคโนโลยี ฯลฯ โดยเฉพาะโทรศัพท์พื้นฐาน(Fixed line) โทรศัพท์Cellular และ โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลจากประเทศที่เปิดเสรีโทรคมนาคมแล้ว ซึ่งจะเน้นในกรณีของ 3 ประเทศ ที่เป็นประเทศในแถบเอเชียด้วยกัน เนื่องจากมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน อีกทั้งมีความก้าวหน้ามากกว่าไทยเพื่อที่จะดูแนวโน้ม คือ ญี่ปุ่น , เกาหลีใต้ และฮ่องกง โดยที่จะเน้นการวิเคราะห์ด้านโทรศัพท์ ซึ่งจะทำการศึกษาในช่วงเวลา ก่อนและหลังเปิดเสรีโทรคมนาคม เช่น ญี่ปุ่น ก่อนเปิดเสรีสถานการณ์ด้านโทรคมนาคมเป็นอย่างไร เมื่อเปิดแล้วเป็นอย่างไร

(อุตสาหกรรมโทรคมนาคมในที่นี้ หมายถึง โทรศัพท์พื้นฐาน(Fixed line) ,
 โทรศัพท์เซลลูลาร์ และ โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ)

1.5 แหล่งข้อมูล

ใช้ข้อมูลทุติยภูมิทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

โดยข้อมูล ได้รวบรวมจาก

1. เอกสารของ International Telecommunication Union (ITU)
2. เอกสารของ Asia-Pacific Telecommunity (APT)
3. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
4. การสื่อสารแห่งประเทศไทย
5. วารสารรายสัปดาห์และรายเดือน หนังสือพิมพ์ธุรกิจต่างๆ
6. เว็บไซต์กระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม(MPT)ของญี่ปุ่น
 (<http://www.mpt.go.jp>)
7. เว็บไซต์กระทรวงคมนาคม(MIC)ของเกาหลีใต้(<http://www.mic.go.kr>)
8. เว็บไซต์ของ Office of the Telecommunications Authority(OFTA)ของ
 ฮ่องกง (www.ofa.gov.hk)
9. เว็บไซต์ของEBSCO (<http://www.epnet.com/ehost/login.html>)
10. เว็บไซต์ของ chula (<http://www.car.chula.ac.th>)
11. <http://www.tiaonline.org>
12. <http://www.itu.int> และ
13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6 วิธีกรวจิจัย

ใช้ข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเปรียบเทียบ และใช้ทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมประกอบ คือ โครงสร้างตลาดและพฤติกรรมตลาด ในกิจการโทรคมนาคม โดยเน้นที่โทรศัพท์ ของ 3 ประเทศประกอบด้วย ญี่ปุ่น , เกาหลีใต้ และฮ่องกง ในช่วงก่อนและหลังเปิดเสรีโทรคมนาคม

- เชิงปริมาณ ได้แก่ - penetration rate
- จำนวนผู้ให้บริการในตลาด
 - การเปลี่ยนแปลงราคาการให้บริการ
 - จำนวนผู้ใช้บริการ
 - จำนวนพนักงาน
 - รายรับรวมภาคโทรคมนาคม
 - การลงทุนรวมภาคโทรคมนาคม

เชิงคุณภาพ ได้แก่

- การเปิดเสรีมีเงื่อนไขอย่างไรบ้าง ทั้ง3ประเทศ กำหนดว่าอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
- การเปิดเสรีมีการเคลื่อนไหว ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดของภาคเอกชนอย่างไร ธุรกิจโทรคมนาคมมีการปรับตัวอย่างไร เช่นการรวมตัวกันในแนวดิ่ง / แนวกว้าง (vertical / horizontal integration) , มีการเพิ่มบริการเสริมใหม่ๆ , มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการให้บริการที่ก้าวหน้าขึ้น , มีการลดราคา , การแข่งขันเป็นแบบใช้ราคาหรือไม่ใช้ราคา (price or non price competition), ปริมาณผู้ให้บริการรายใหม่ , บริษัทที่เข้ามาแข่งใหม่มีพื้นฐานมาจากธุรกิจใด ฯลฯ
- การเปิดเสรีปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงจากภาครัฐอย่างไร เช่น การแปรรูปกิจการ , การจัดตั้งองค์กรอิสระ ฯลฯ

(โดยที่จะไม่เน้นการวิเคราะห์ภาครัฐ)

ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามว่าการเปิดเสรีโทรคมนาคมจะมีผลต่อโครงสร้างอุตสาหกรรมโทรคมนาคม¹ของไทยอย่างไร เพื่อพิจารณาแนวโน้มโดยกว้าง(macro) ของประเทศไทย

¹ อุตสาหกรรมโทรคมนาคมในที่นี้ หมายถึง โทรศัพท์พื้นฐาน(Fixed line) , โทรศัพท์ Cellular และ โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ